

Lluís Alpera (Universitat d'Alacant)

Una aportació interessant en l'obra d'Emili Rodríguez Bernabeu: la crítica literària

1 Introducció: aspectes a subratllar

L'obra de crítica literària d'Emili Rodríguez Bernabeu (Alacant, 1940) respon a una producció, fins ara, més aviat reduïda, però continuada i ben interessant per diversos factors que anirem analitzant i valorant al llarg d'aquest treball.

Un primer aspecte que podríem destacar és la dedicació gairebé monogràfica d'Emili Rodríguez Bernabeu als autors de les comarques del Migjorn valencià: Maria Ibars, Joan Valls, Andreu Morell, J. González Caturla, Josep A. Aznar i la nòmina de poetes meridionals que va presentar dins la seua antologia l'any 1977. Així mateix, i potser per raons de lligam generacional, s'ha ocupat d'altres dos autors com ara Bernat Garcia i Aparici i Emili Boils, pertanyents tots dos a les comarques centrals del País Valencià, a més d'Antoni Prats, poeta i editor de la revista *Aiguadolç*.

Un segon aspecte a subratllar és la quantitat i la qualitat d'informació en el material documental —i sovint material crític— que Emili Rodríguez Bernabeu articula entorn als panorames literaris que ens presenta sobre les comarques valencianes del sud, en especial els articles «Informe sobre Poesia al sud del País Valencià» (1979) i «Notícia literària d'Alacant» (1991). El nostre crític hi planteja sovint l'abast i la funció d'aquestes activitats literàries, la nul·la projecció social en l'àmbit local, l'escassa ambientació literària i la poca coordinació entre els diversos autors veïns, l'obligada fugida cap a Barcelona o València, etc.

Un tercer aspecte que preocupa força al nostre escriptor ja des dels seus escrits dels anys 70 —«Introducció» a *Migjorn (Poesia jove de les comarques del sud del País Valencià)* (1977) i «Informe» (1979)— és el de la ignorància —ingènua o consentida— que la ciutat de València manté en general envers les altres comarques del País. D'aquí que l'actitud del crític alacantí en els seus escrits serà la de subratllar contínuament l'«inevitable isolament que patim al sud valencià que ens obliga a estructurar-nos d'una manera autònoma respecte dels altres indrets del País Valencià» (*Migjorn*, pàg. 9). Així mateix, en contrapartida, la necessitat que Alacant assumisca d'una manera gradual el «paper» que les comarques que l'envolten esperen d'ella: «el nostre

deure és deixar d'ésser perifèria per a esdevenir centre» («Informe»). Des de l'abrandat esperit de combat que Emili Rodríguez Bernabeu assumeix en els seus primers escrits de crítica, sobretot en parlar de poesia —«sobre la crisi del Sud s'albira un recobriment seriós i rigorós («Informe»)»— passarà darrerament («Notícia literària d'Alacant», 1991) a expressar reflexions i posicions més aviat escèptiques, quan no negatives, en comprovar que els difícils guanys personals que els escriptors del sud aconseguixen no obtenen un ajut correlatiu ni una resposta social ni política adient.

Un quart aspecte a través dels escrits d'Emili Rodríguez Bernabeu, tant als de crítica literària com en la resta, és el de la seua forta preocupació per la llengua. Aquesta preocupació segurament li prové des de l'època de col·laborador al setmanari *La Marina*, als anys 60, i es manifesta d'una manera decidida i combativa en l'«Advertiment preliminar» de *Migjorn* (1977). Emili Rodríguez Bernabeu pren decidit una posició i reflecteix així la presa de consciència nacionalista dels sociolingüistes valencians companys de generació, com Rafael Ninyoles o Lluís Aracil, i aplica aqueixos conceptes i aqueixa fonamentació sociolingüística a la literatura com una reivindicació ideològica i compromesa, basada científicament en la denúncia de la situació del conflicte lingüístic valencià. Per tant, a partir de les reflexions d'Emili Rodríguez Bernabeu es va a produir a les comarques del sud, més enllà d'especulacions individuals del passat, un primer lligam lúcid i coherent amb el pensament i amb la revisió ideològica iniciada per Joan Fuster i seguida per Rafael Ninyoles i Lluís Aracil, i que arribarà amb Emili Rodríguez Bernabeu a les actuals reivindicacions del nacionalisme cultural valencià. Així el *continuum* de la consciència crítica dels valencians del sud vindrà de la mà d'Emili Rodríguez Bernabeu.

2 Sobre Maria Ibars: innovació i continuïtat

El crític alacantí manifesta en aquest primer treball que és una empresa superior a la seua preparació i que no és un crític literari qui ha de parlar, ni un professor de literatura. Per tant, Emili Rodríguez Bernabeu se centrarà, d'entrada, en un propòsit ben abastable perquè la comesa no li resulte descoratjadora: «fer una senzilla explicació de l'obra de na Maria, la seua trajectòria de creació i els seus mòbils culturals» (1975, pàg. 27). Aquesta declaració de principis serà una mena de bitàcola —o pauta metodològica— que l'intel·lectual alacantí perseguirà en la seua trajectòria com a crític.

Òbviament, ampliant-ne el camp i les tècniques fins arribar a anàlisis i classificacions que podríem qualificar de ben actuals.

Emili Rodríguez Bernabeu, tant en aquest treball com en la «Introducció» a l'*Obra poètica* de Joan Valls, perfila un marc històric-social i històric-literari per tal d'encaixar de ple la trajectòria de la creació de l'autora i per tal de comprendre millor els seus mòbils culturals. És així com E. Rodríguez Bernabeu s'hi fixa i subratlla les vacil·lacions que es poden observar al llarg de la producció de Maria Ibars i que, amb encert, atribueix a la «falta d'una novellística catalana vigorosa al País Valencià» (1975, pàg. 29). D'aquí que, fonamentalment, Maria Ibars haurà de buscar les solucions literàries en l'àmbit personal.

Arribats en aquest punt, Emili Rodríguez Bernabeu incidirà en la defensa del camí solitari que ha de recórrer l'autora en la seua creació novellística i en la condició d'inasssequibles, que, en la postguerra valenciana, significaven els lletraferits consagrats de Catalunya per a Maria Ibars. Emili Rodríguez Bernabeu encetava de passada un tema que seria reiteratiu a partir d'aleshores tant com a crític de literatura com en qualitat d'ideòleg: d'una banda, el fet que Barcelona i les Illes queden lluny de nosaltres, cosa que repercuteix negativament en un intercanvi de lligams i estètiques i que, fins i tot, obliga «de vegades un escriptor a soles a conformar tota una llengua»; d'altra, el mateix País Valencià és excessivament allargat per a «unificar criteris», i, d'aquí que «més sovint del que voldríem, Alacant o Elx oblida el que fa València, i aquesta el que voldria aquella» (1975, pàg. 29). Reflexions que han airejat també Joan Fuster, J. V. Mateo i M. Alcaraz, entre altres.

Emili Rodríguez Bernabeu, tot i la seua modèstia inicial com a crític, gosa presentar-nos la novel·la *L'últim serf* de Maria Ibars sota una doble òptica crítica. En primer lloc, la interpretació de la cosmogonia de la novellista, simbolitzada en el «poder immortalitzador de la cultura» i en el «poder memoritzador de la història», car segons Emili Rodríguez Bernabeu el llibre és, en definitiva, un «esforç apressat per salvar de l'oblit tot un món semi-conscient que l'autora sent amenaçat» (1975, pàg. 30). Fruit d'aquesta amenaça, Maria Ibars ha de saltar d'una vivència a una altra, «amb nerviositat», per temor bé a l'oblit o bé que no li done temps d'acomplir en vida tot el que pretén. Com podem comprovar, Emili Rodríguez Bernabeu fa una anàlisi interna del fil descriptiu i dels continguts de la narració d'Ibars.

En segon lloc, a Maria Ibars —talment com subratlla Emili Rodríguez Bernabeu— li interessa emmarcar tot aquest atapeït món de personatges, de costums, de paraules sobre un substrat social històric extraordinàriament

concret: el negoci de la pansa a primers de segle, l'única indústria dins una ciutat com Dénia, tradicionalment agrícola i marinera. D'aquí, per tant, l'enorme importància que el nostre crític dona al context històric-social i històric-cultural, com també a les conjuntures ideològiques i polítiques que en definitiva hauran de conformar la consciència i l'actitud dels valencians del sud. Serà el principi, doncs, d'una visió analítica i d'unes reflexions sobre el tema que Emili Rodríguez Bernabeu mantindrà fins avui dia.

Finalment, Emili Rodríguez Bernabeu assenyala una de les preocupacions més intenses que havien de tenir els narradors valencians de postguerra: la construcció d'un llenguatge literari que no es divorciés excessivament de la parla del poble. Emili Rodríguez Bernabeu es fa, així mateix, càrrec del problema, tot expressant-lo de la següent manera: «En llegir les colorejades pàgines de na Maria, he sentit reiteradament aqueixa lluita sorda entre la parla i la llengua» (1975, pàg. 29). Davant la vella oposició saussuriana, el nostre crític aposta decididament pel seny de l'autora a l'hora de triar els seus millors elements lèxics i sintàctics: «Ella ha donat la millor solució: ha incorporat sistemàticament totes les paraules del poble i una gran part de la sintaxi, sense concessió a la castellanització ni a la xaroneria» (1975, pàg. 29).

3 Els estudis crítics entorn a Joan Valls

Els tres estudis entorn a l'excel·lent poeta alcoià Joan Valls esdevenen, fins ara, els més sòlids de tota la seua crítica literària. D'aquí, el nostre propòsit de fer una anàlisi descriptiva/valorativa una mica minuciosa dels treballs en qüestió:

- a) «Introducció» a l'*Obra poètica* de Joan Valls (1981, però redactada el 1976);
- b) «De música i tenebra», introducció a l'*Antologia poètica* de Joan Valls (1991);
- c) «Anàlisi dels títols en la poesia de Joan Valls», dins: *Estudis i semblances entorn a Joan Valls* (1990):

Mirarem d'analitzar, en primer lloc, les dues introduccions crítiques a l'obra poètica de Joan Valls en dues publicacions distants en l'època i en la intenció. Tanmateix, totes dues coincideixen en un objectiu: el d'oferir una introducció crítica i alhora de guia lectora de l'obra de Valls.

3.1 *L'excel·lent introducció a l'Obra poètica: l'empremta del crític*

La «Introducció» a l'*Obra poètica* de Joan Valls és el primer estudi ambiciós d'Emili Rodríguez Bernabeu. Aquest autor sembla ser ben conscient i responsable de l'encàrrec que segurament el mateix Joan Valls li va encomanar, potser pel fet de compartir conjuntures i afinitats semblants des de les seues «illes» irreductibles: Alcoi/Alacant. I segurament també per les batalles que tots dos lliuraven —i haurien de lliurar arran precisament d'aquesta «Introducció»— com a membres minoritaris en la defensa del catalanisme ideològic i cultural, al si d'aquell autoritari *Instituto de Estudios Alicantinos* que, en la seua secció filològica, presidia Vicente Ramos. Fou precisament aquest trist personatge qui, entre altres coses, va abanderar la censura i va paralitzar durant cinc anys —de 1976 fins a 1981— l'esmentada «Introducció» perquè Emili Rodríguez Bernabeu hi afirmava la identitat de la llengua catalana en tot el seu territori.

La paralització, com acabem de dir, de l'*Obra poètica* de Joan Valls, d'una banda, i la seua nul·la distribució posterior, d'altra, van convertir aquesta obra en pràcticament introbable. Amb la qual cosa minvava el sòlid objectiu inicial: donar a conèixer l'obra d'un gran poeta de les comarques del sud a la resta dels Països Catalans. En tot cas, va ser un llibre cobejat per poetes i crítics atès que, per primera vegada, es disposava de tota una visió de conjunt de l'obra lírica catalana de Valls i, a més, d'un estudi seriós i profund de la trajectòria poètica de l'escriptor alcoià, dels temes, dels períodes, dels trets estilístics, de les influències, del símbol de Valls com a lluita en el ressorgiment d'un poble, etc.

Potser siga en aquest treball on Emili Rodríguez Bernabeu combina millor el doble objectiu que sovint es planteja en fer crítica literària: d'una banda, l'estudi de crítica interna —temes, períodes, característiques, recursos estilístics, influències— i d'altra, l'estudi extern amb els factors històrico-socials i històrico-polítics. En aquest estudi, i en parlar de Joan Valls, Emili Rodríguez Bernabeu subratllarà la lluita de l'escriptor aïllat en un entorn difícil, l'actitud positiva com a intel·lectual compromès, la collectivitat adormida o hostil que l'envolta, etc. D'aquí que un avanç en el coneixement i en la projecció social d'una obra literària de qualitat com la de Joan Valls esdevinga per a Emili Rodríguez Bernabeu un «deure ineludible d'aquesta represa emmarcar correctament la personalitat del nostre poeta, la seua significació i el valor real de la seua obra». D'aquí, així mateix, que Emili Rodríguez Bernabeu dedique diverses i continuades reflexions a la qüestió

palpitant que l'envolta i que sovint sembla angoixar-lo: la problemàtica consciència nacional dels alacantins. Aquí i enllà, al llarg de l'estudi, incidirà en el tema:

1. Els alacantins ens hem desinteressat del cultiu del «valencià».
2. Els alacantins hem esperat que les solucions vingueren de fora.
3. Els alacantins ens hem autosuggestionat amb mites que mai ens han pertocat.

Emili Rodríguez Bernabeu ha estat el primer crític que ha traçat un itinerari poètic-existencial sobre Joan Valls, que ens ha permès a crítics posteriors endinsar-nos amb més facilitat en la comprensió de l'obra d'aquest. Valdrà la pena de reproduir ara i ací l'estructura organitzativa de l'esquema del nostre crític:

Paradís en blanc de la seua infantesa → ambient aclaparant del nostre món → soledat d'home-illa → paradís poètic personal bastit amb el seu món de valors → regrés a l'ambient aclaparant que l'envolta.

Emili Rodríguez Bernabeu aplicarà un tipus semblant d'esquema al grup de poetes antologats dins *Migjorn*, en establir una gradació entre els autors que pertanyen al realisme i aquells altres que es podrien qualificar de simbolistes. Gradació que, segons confessió pròpia, fa aparentment a títol lúdic, però que li serveix per treure altres resultats operatius.

Emili Rodríguez Bernabeu serà el primer crític que establirà una classificació de les obres de Joan Valls atenent a una caracterització interna:

- a) poemaris amb un predomini descriptivo-emocional;
- b) poemaris amb un predomini intimista;
- c) poemaris amb predomini metafísic;
- d) poemaris de caràcter més narratiu, entre crític i irònic, amb una recerca ètico-social.

Posteriorment («De música i tenebra», 1991), hi afegirà una cinquena etapa: «d'integració de recursos poètics i de recapitulació temàtica». Com hi observa el mateix crític, no es tracta de cap classificació rigorosa, car és evident la interpenetració entre els períodes, sobretot entre l'intimista i el metafísic. Per tant, queda clar que els períodes ni són absolutament cronològics ni estan tancats en si mateixos. A més, com ja vam subratllar en un altre lloc, els temes preferits de Valls com ara l'amor, la infància, el paisatge,

la mort i Déu, la fidelitat a la pròpia terra i sobretot la soledat de l'home es troben indefectiblement al llarg de tota la seua obra poètica. D'altra banda, una de les mostres que ens certifiquen l'agudesia com a crític i la veritable vàlua analítica de Rodríguez Bernabeu potser rau en el savi espigolament de versos clau que va mostrant-nos al llarg de l'itinerari poètico-existencial traçat per ell mateix, per tal d'exemplificar-nos d'una manera intel·ligent i didàctica les reflexions de la seua crítica.

3.2 *El savoir faire en l'alta divulgació: «De música i tenebra»*

El tarannà crític d'Emili Rodríguez Bernabeu, tretze anys més tard, serà ja un altre. En efecte, en aquesta altra introducció —«De música i tenebra»— comprovem una millor organització en l'exposició, en l'estructura, i una millor disposició didàctica.

El crític alacantí ha assumit un major ofici, conscient que, en aparèixer darrerament nous estudis i monografies entorn a la poesia de Valls, ha d'esmolat molt més les seues eines de treball i filar, si cal, més prim les seues anàlisis i reflexions sobre el poeta alcoià. Emili Rodríguez Bernabeu és conscient, a més, que ha estat el primer crític a establir unes pautes i unes idees que han servit de punt de partença per a la crítica posterior. Per això mateix, el nostre autor declara ja d'entrada en aquest treball el risc que contrau a la vista de tot el que s'escriu sobre Valls, en «marcar un camí per a tot aquell que vulga endinsar-se de dret en aquesta matèria poètica» (pàg. 7).

La capacitat d'anàlisi i de síntesi que mostra Emili Rodríguez Bernabeu en aquest estudi és remarcable. Fidel als seus postulats, entre els quals podríem esmentar l'estret lligam que manté en la semblança biogràfica i humana de Valls, el crític alacantí esmenta a tall d'exemple com la malaltia física de Valls quan era un xiquet el portà a adoptar una visió crítica. No importa ara si Emili Rodríguez Bernabeu és o no la primera persona que ho haja dit. El que ens interessa ara subratllar és la nostra coincidència amb el crític en el fet que certs trets biogràfics com l'esmentat ajuden a fer més entenedora l'obra de Valls. És així com entenem més fàcilment que el poeta alcoià aviat assumirà la singularitat del dolor i el dubte, si tenim present l'especificitat de la malaltia física de xiquet que el va transformar en un home geperut d'escassa mida. D'aquí també que per a Emili Rodríguez Bernabeu la biografia no cal que siga cronològica sinó essencialment vivencial, dins el marc geogràfic i històric de l'Alcoi de Joan Valls: «espai clos —aquesta gran illa de la muntanya— però progressiu i obert a la catalanitat» (pàg. 9).

Segurament, per aquest factor determinant, Valls va descobrir quin era el seu poble, quina la seua cultura i quina era la seua vocació.

Emili Rodríguez Bernabeu se centrava més en aquest estudi, a la vista que la trajectòria de Valls es troba completament tancada, en la darrera etapa del poeta alcoià, per tal d'indagar en les seues últimes preocupacions estètiques i formals com també en els símbols dominants de la seua obra.

3.3 *La nostra visió*

Arribats en aquest punt, se'ns planteja una crítica metodològica que no podem pas obviar. L'estudi d'Emili Rodríguez Bernabeu és, com hem dit, una introducció a una antologia poètica. Per tant, el caràcter del treball és d'oferir una síntesi de divulgació —en aquest cas, d'alta divulgació— de tot allò que el mateix crític ha anat analitzant i classificant al llarg dels anys. Però també hauria d'arreglar d'una manera explícita tot allò interessant que hagen pogut opinar altres crítics, segons els canons acadèmics o erudits més o menys establerts. Doncs bé, Emili Rodríguez Bernabeu opta en general per no esmentar cap crític ni ajudar-se de cap cita d'altri al llarg dels seus treballs de crítica literària. Només afegeix en aquest darrer treball, i potser per raons didàctiques de la col·lecció, un breu apèndix bibliogràfic.

És evident que Emili Rodríguez Bernabeu ha triat la vessant de crític literari diguem-ne *heterodoxa*, deslliurat de tot tipus d'esclavatge a referències, opinions, citacions o discussions amb altres crítics més *ortodoxos*, per una pràctica generalitzada en l'anàlisi erudita o/i acadèmica. Hom diria que l'escriptor alacantí se sent —i vol exercir— com un crític *lliure*, que no segueix massa directament les pràctiques acadèmiques usuals. Prefereix, en suma, l'estil i el tarannà de l'assagista, del pensador lliure, no constret per la bibliografia anterior sobre el tema.

Aquesta praxi de crítica literària ens recorda bastant una certa forma de discurs assagístic que va practicar el mestre Fuster, on, tot i emprar una investigació de primera mà, acostumava a barrejar descripció de documentació nova amb hipòtesis valoratives. L'autor de Sueca ens manifestava obertament la tria del seu discurs al pròleg d'*Heretgies, revoltes i sermons*:

Els manca [a les pàgines] el rigor tècnic, per exemple, i els sobra una mica de llibertat en l'expressió. Però he de confessar que el defecte i l'excés són deliberats. D'una banda no he volgut carregar-ne les pàgines amb les tradicionals notes de referència bibliogràfica, ni

cenyir l'exposició a un esquema massa concís; de l'altra, tampoc no he volgut privar-me d'intercalar-hi alguna ratlla irònica o determinades paraules poc convencionals i tanmateix justes.¹

És evident com aquesta declaració fusteriana encaixa de ple dins l'òptica i la praxi de la crítica literària d'Emili Rodríguez Bernabeu. No caldrà recordar que el mestratge de Fuster damunt les generacions valencianes posteriors ha estat indiscutible. El mateix Emili Rodríguez Bernabeu ens confessa que va encetar un estudi seriós sobre Joan Valls, esperonat per «dus petites incitacions lúcides de Joan Fuster» («De música i tenebra», pàg. 22) i davant la manca de referències crítiques serioses.

Entre els encerts crítics que trobem al llarg d'aquest interessant estudi, podríem destacar d'una manera ben esquemàtica els següents:

1. El lligam que estableix entre la temàtica i la poètica: com a determinats temes els correspon una determinada tria lèxica.
2. El propòsit didàctic en la classificació dels recursos poètics o retòrics més usats per Valls.
3. La importància que Emili Rodríguez Bernabeu dóna als sonets de Valls, com un veritable exemple d'habilitat versificadora.
4. L'estructuració de les característiques retòriques agrupades segons nivells lingüístics.
5. La significació de l'obra de Valls, més enllà de la popularitat a Alcoi o a les comarques del sud, i la categorització en l'afirmació de figura cabdal del poeta alcoià dins el conjunt de la poesia catalana del segle XX al País Valencià.
6. El paral·lisme d'un Valls amb un Carner en la recerca d'un llenguatge literari a partir del gran coneixement del llenguatge viu de la seua comarca.
7. L'alta significació cívica i literària per a les terres del sud que adquireix l'obra de Valls dins el conjunt de la recuperació de la identitat cultural.

3.4 *El joc intel·lectual d'un crític mitjançant la comprovació quantitativa*

El tercer dels estudis sobre el poeta alcoià —«Anàlisi dels títols en la poesia de Joan Valls» (1990)— sembla plantejat com una mena de joc intel·lectual, en

¹ Joan Fuster: *Heretgies, revoltes i sermons*, Barcelona: Selecta, 1968, pàg. 5.

el qual l'autor fa una comprovació quantitativa, per mitjà dels títols, d'unes conclusions a reflexions anteriors sobre la poesia de Valls.

El gran nombre d'obres —vint-i-tres— de la producció lírica de Joan Valls en català va encoratjar segurament el crític alacantí per escometre un treball tan laboriós i exhaustiu. En efecte, Emili Rodríguez Bernabeu fa un recompte i una classificació no sols dels títols dels llibres, sinó també dels títols dels poemes, car tracta de comprovar que de la distribució i freqüència en els títols de les obres i dels poemes, obtindrem certes caracteritzacions en la classificació temàtica en l'obra de Joan Valls. I així, de l'anàlisi que en farà Emili Rodríguez Bernabeu, confirmarà algunes reflexions seues anteriors sobre l'obra de Valls. Vejam una síntesi del seu estudi:

1. Predomini dels títols de situació a la primera etapa, sobretot hermenèutics, que denuncien una poesia d'arrelament telúric.
2. Augment creixent dels títols catafòrics i de focalització a través de la segona etapa (intimista) i de la tercera (metafísica) per a fer-se d'absoluta focalització a la quarta etapa (realista).
3. Renaixement important dels títols de situació i hermenèutics a la cinquena etapa (de recapitulació).

Creiem que Emili Rodríguez Bernabeu, com a crític literari, ha arribat amb aquest treball a un punt àlgid de claredat i mètode d'organització, sempre dins una estructuració clara i didàctica en aquesta sistematització classificatòria de temes, títols i tendències. Aquest pensament analític i sistematitzador li prové, segurament, de la seua activitat científica i de la seua formació professional.

4 Un calaix de sastre: «Notícia literària d'Alacant»

«Notícia literària d'Alacant» (1991) és sobretot un calaix de sastre d'aquest crític. A més de facilitar-nos una visió diacrònica i sincrònica de les vicissituds dels autors literaris de les comarques del sud valencià, és així mateix un conjunt de reflexions sòcio-literàries i sòcio-polítiques de la regió d'Alacant. Tot i la gran quantitat de dades d'informació que Emili Rodríguez Bernabeu ens forneix en aquest article, l'objectiu bàsic sembla el d'oferir, una vegada més, una divulgació i una aproximació sensible a la problemàtica del Migjorn valencià. Subratllem, d'entrada, les classificacions i els esquemes originals que

Emili Rodríguez Bernabeu ens ofereix d'una manera didàctica per tal d'illustrar les seues anàlisis i reflexions.

En parlar del fracàs de la Renaixença, el nostre crític reprèn idees expressades anteriorment («Informe», 1979), en el sentit que el segle passat va significar per a les terres del sud del País Valencià el contrari precisament del que va significar a altres indrets: l'esborrament dels lligams que les unien a la resta dels valencians. A més, Emili Rodríguez Bernabeu subratlla com fou ell mateix un dels primers a desvetllar les troballes «arqueològiques» que significaven els escriptors renaixentistes alacantins com ara Adolf Blanch i Cortada, Pere Martí i Peydró, Gaspar Thous i Orts, Josep Carbonell i Botella o Joan Baptista Pastor i Aycart.

5 A tall de conclusió

La vocació literària d'Emili Rodríguez Bernabeu en les seues diverses vessants —la de la creació poètica, la de la crítica i la de l'assaig ideològic— ha estat un clar exemple de tenacitat, de fidelitat i de clarividència dins una rigorosa trajectòria de clara superació. Des d'un cert aïllament, des d'una terra de frontera que té moltes dificultats per mantenir les senyes d'identitat cultural i idiomàtica, des de la marginació que els centres de difusió cultural mostren sovint per la perifèria, Emili Rodríguez Bernabeu compta ja amb una sòlida i ben interessant producció intel·lectual malgrat les esmentades condicions adverses. L'escriptor alacantí, tot i veure lògica la fugida de certs escriptors de les comarques del sud com una opció individual per a enfortir els lligams i la consciència de la catalanitat, ell mateix ha triat, de la mateixa manera que ho van fer il·lustres precedents com ara Joan Valls a Alcoi o Joan Fuster a Sueca, romandre a la ciutat d'Alacant i bastir amb la seua veu crítica i lúcida tota una obra coherent i exemplar. Òbviament, això ho diem des de la perspectiva d'un balanç provisional atesa la seua edat.

L'exemple del malaguanyat Joan Fuster es trobava al davant. Emili Rodríguez Bernabeu ha anat ampliant l'espectre de la seua activitat intel·lectual al llarg de trenta anys: tres decennis ben importants en la història cultural i política del País Valencià. Des de la consolidació d'una veu poètica ben personal, l'escriptor ha anat desenvolupant i comproment-se, com acabem de dir, amb altres activitats tan interessants i encoratjadores com la crítica literària o l'assaig ideològic. És així com, a poc a poc, el paper que Emili Rodríguez Bernabeu pot arribar a tenir damunt la ciutat d'Alacant i la resta de les comarques del sud és sumament interessant i alliçonador, per tal

de neutralitzar, si no influir positivament, els determinats interessos alacantins que pretenen disgregar la consciència col·lectiva del país.

6 Bibliografia

6.1 Estudis d'Emili Rodríguez Bernabeu

- «Maria Ibars i Ibars, innovació i continuïtat», dins: Emili Rodríguez Bernabeu: *Día de la provincia*, Alacant: Institut d'Estudis Alacantins, 1975, pàgs. 27-31.
- Migjorn (Poesia jove de les comarques del sud del País Valencià)*, Alacant: Caixa d'Estalvis Provincial, 1977.
- «Informe sobre Poesia al Sud del País Valencià: I Rencontre de Poesia Catalana al País Valencià, Elx 1979» (inèdit).
- «Introducció» (estudi crític) a Joan Valls: *Obra Poètica*, Alacant: Institut d'Estudis Alacantins, 1981, pàgs. XI-XXVIII (redacció de 1976).
- «Anàlisi dels títols en l'obra de Joan Valls», dins: *Estudis i semblances entorn a Joan Valls / Canelobre* 17-18 (1990; Alacant: Institut de Cultura Juan Gil-Albert), pàgs. 179-184.
- «Notícia literària d'Alacant», dins: *Revista de Catalunya* 53 (juny de 1991), pàgs. 117-140.
- «Verdaguer, Maria Ibars i jo», dins: *L'Aiguadolç* 16-17 (estiu de 1991; Marina Alta: Institut d'Estudis Comarcals), pàgs. 19-22.
- «De música i tenebra», dins: Joan Valls Jordà: *Antologia poètica*, València: Edicions Alfons el Magnànim; IVEI, 1991, pàgs. 7-27.
- «L'obra literària d'Emili Boïls», dins: *L'Aiguadolç* 18 (primavera de 1993; Marina Alta: Institut d'Estudis Comarcals), pàgs. 23-28.
- «Literatura i societat a les terres de frontera», participació en la taula rodona «Literatura i Societat a les terres de frontera», dins: Rafael Alemany / Antoni Ferrando / Lluís B. Meseguer (eds.): *Actes del novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991*, vol. 3, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, pàgs. 369-389, aquí pàgs. 386-389.

6.2 Pròlegs d'Emili Rodríguez Bernabeu

- «Pròleg» a Bernat Garcia i Aparici: *Caterina*, València: Prometeo, 1981, sense paginació.

- «Pròleg» a Andreu Morell: *Òliba de la foscuria*, València: Tres i Quatre, 1980, pàgs. 5-8.
- «Pròleg» a Joaquim González i Caturla: *Rondalles de l'Alacantí*, Alacant: Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1985, pàgs. 7-13.
- «Pròleg» a Josep Antoni Aznar: *El secret de les gavines*, València: El Cresol, 1991, pàgs. 5-8.
- «Pròleg» a Antoni Prats: *Dic el teu nom*, Alacant: Ed. Aguaclara, 1994, pàgs. 7-14.

